

En bok av karlar om karlar för karlar – det är väl knappast en kioskvältare till nyhet. Men *Kend din krop, mand: Sundhed Sex Sport Sind* av Kaare Christensen, Christian Graugaard, Hans Bonde, Jørn Wulff Helge och Svends Aage Madsen signalerar något nytt, en ny syn på mannen och hans relation till sin kropp. Vi bad en sjätte karl – Håkan Larsson, pålitlig genusteoretiker – recensera boken, och i en lång, ingående recension tar han fram bokens positiva och negativa sidor. I fyra kapitel behandlas mannen i ljuset av de fyra S som nämns i undertiteln. Christensen skriver om Mænd & Sundhed, Graugaard om Mænd & Sexualitet, Bonde och Wulff Helge om Mænd & Sport – vilket motiverar att boken recenserar i dessa spalter, och Madsen om det Mænd & Sind. Varje kapitel inleds med en socialkonstruktivistisk ansats, men blir efterhand mindre reflekterande och mer bara upplysande. Larsson tvingas i slutändan konstatera att bokens inledande löften inte infrias; det blir mer av handbok än bok för huvudet. Och vad värre är, inte med ett ord berörs mannens överordning; makt- och dominansfrågorna lämnas därhän och heteronormativiteten tas för given.

Ensidigt perspektiv på mannen som kroppsligt subjekt

Håkan Larsson

Institutionen för samhälle, kultur och lärande, Lärarhögskolan i Stockholm

Kaare Christensen et al

Kend din krop, mand: Sundhed Sex Sport Sind

336 sidor, inb., ill.

København: Aschehoug 2006

ISBN 87-11-26500-0

Kend din krop, mand – den uppmaningen levererar fem danska forskare i en antologi med samma titel. Efter ett spännande förord av kronprins Frederik (tänk en svensk bok om manlighet där prins Carl Filip skriver förordet!) inleder författarna boken på följande sätt:

Det kan være svært at forstå, hvad det er med mænd og deres krop. På den ene side er kroppen helt central for områder, som fylder meget i mænds liv. Det gælder for eksempel leg, sport og seksualitet samt en lang række typiske mandeerhverv. På den anden side synes mange mænd at have svært ved at tage vare på deres krop, selv om den fra naturens side er meget robust. (s. 9)

Greppet är intressant så till vida att manligheten och den manliga kroppen problematiseras, nästan främmandegörs, ungefär på samma sätt som kvinnligheten och den kvinnliga kroppen blivit problematiserad i decennier, ja kanske i sekler: Det kan vara svårt

att förstå sig på män och deras relation till sina kroppar. På sätt och vis bekräftar det en tes som framskyttat här och var i de senaste 10-15 årens studier av manlighet, nämligen att mannen inte är det första könet utan det andra, *som kön betraktat*. Själv tycker jag det är ett lovligt grepp. Men låt oss se vad det innebär.

Författarna tar som utgångspunkt, å ena sidan, att mäns liv och leverne är genomsyrat av kroppslighet, och å andra sidan att män inte alltid "förvaltar" sin kroppsliga lekamen på ett konstruktivt sätt. Denna kroppslighet genomsyras i sin tur av fyra S: Sundhet, Sex, Sport och Sinne; fyra teman kring vilka bokens innehåll är disponerat. Författarnas bakgrund korresponderar med de fyra S:n. Kaare Christensen är läkare (Sundhet), Christian Graugaard sexolog (Sex), Hans Bonde historiker, debattör och författare, Jørn Wulff Helge arbetsfysiolog (båda Sport) och Svend Aage Madsen psykolog (Sinne). Författarnas olika bakgrund har medfört att perspektiven i boken varierar, inte sällan till och med i ett och samma kapitel.

Det första kapitlet, Mænd & Sundhed, kretsar kring en spännande problematik: det framstår som om män har en bättre hälsa än kvinnor, men dödligheten bland män är trots detta väsentligt högre än bland kvinnor i de flesta åldrar. I åldern 10-39 år är det till exempel "dubbelt så farligt" att vara man jämfört med att vara kvinna. Enligt Christensen kan mäns bättre hälsa antagligen i viss utsträckning tillskrivas att män helst inte vill kännas vid eventuell ohälsa och dessutom uppsöker läkare betydligt mer sällan än kvinnor i allmänhet. Författaren föreslår som förklaring att det inte ingår i konventionella föreställningar om vad det innebär att vara man att sörja för sin hälsa – och framför allt inte att tala om den. En betydande del av kapitlet upptas av "gör-det-självråd" – angående vikt, rökning och alkohol, fysisk inaktivitet, stress osv. – samt en uppmaning till män att reagera på specifika "alarmsignaler" varvid man bör uppsöka läkare.

Det andra kapitlet, Mænd & Seksualitet, inleds med en intressant utläggning kring maskulinitet i förändring. Christian Graugaard pekar på att bruket av preventivmedel under de senaste decennierna medfört att relationen mellan sex och reproduktion har luckrats upp. "Det er i dag ikke alene muligt at dyrke sex uden at få børn, men også at få børn uden at dyrke sex!" (s. 90). Sexlivet har blivit ett erfarenhetsfält i sig, lösgjort från reproduktion. Detta har också inneburit att vi inte längre har

nogen entydig, fælleskulturel seksualmoral, men derimod en hel sværm af mere pragmatiske "forhandlingsmoraler": Et X- og et Y-kromosom" udløser ikke en på forhånd fastlagt adfærd eller identitet, og som mand indgår man i udviklede sociale og erotiske spil, hvor man til syvende og sidst selv må skabe sig en type af en tilværelse, som giver mening. (s. 91)

Manligheten är, som sagt, under förvandling, och detsamma gäller den manliga sexualiteten. Graugaard pekar på att även manskroppen idag är måltavla för en stark sexualisering som tidigare var förbehållen kvinnokroppen – och det är lätt att instämma i följande retoriska fråga: "Præcis som kvinderne i 1970'erne måtte tilbageerobre retten til at have lyst, er mænd måske ved at tilbageerobre retten til ikke at have lyst?" (s. 93).

Denna ganska korta introduktion till temat sexualitet (på 3 sidor), som utgår från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på sexualitet, följs av ganska långa avsnitt om mannens sexuella fysiologi, hans sexuella åldrar, sexuell mångfald, sexuella "mansproblem" samt könssjukdomar, vilka alla har samma prägel av "upplysning" (snarare än problematisering) som en rad läroböcker i sex och samlevnad som jag nyligen analyserat i ett annat sammanhang.

Det tredje kapitlet bär titeln Mænd & Sport och är författat av Hans Bonde och Jørn Wulff Helge. Mönstret från tidigare kapitel upprepas på så sätt att även detta kapitel inleds med några socialkonstruktivistiskt präglade reflektioner kring relationen mellan idrott och maskulinitet, särskilt mellan fotboll och maskulinitet. Författarna för ett intressant resonemang kring det faktum att mansidrotten, inte minst inom den internationella toppfotbollen med sina egna divior, ofta balanserar på den smala gränsen mellan homoerotik och homofobi. "På toppen af sin maskuline ydeevne kan ingen mand mistænkes for ikke at være en rigtig mand. Netop derfor kan målscoren behandles, som var han en pragtfuld kvinde og de jublende kammerater optræde, som var de løbske kurtisaner" (s. 187).

Efter denna inledning följer ett avsnitt om det paradoxala med mäns stora intresse för idrotts-konsumtion och allt mindre intresse för idrotts-produktion, dvs. eget utövande. Författarna påpekar vikten av att motion ska vara något man gör och inte något man får (s. 192). Ett senare avsnitt ger läsaren mycket konkreta råd för att komma igång med träningen och vilken sorts träning som är lämplig givet vilka motiv man har för den. Inemellan dessa avsnitt, finns ett avsnitt om den mentala träningens grundprinciper.

Bokens sista kapitel, Mænd & Sind, män och sinne, behandlar något som skulle kunna kallas den manliga mentaliteten eller den manliga personligheten. Svend Aage Madsen inleder kapitlet med att problematisera talet om en "naturlig" åtskillnad mellan mäns och kvinnors hjärnor och sätt att fungera.

De fleste forskere er enige om, at der ikke er noget entydigt forhold imellem biologi og psyke, men snarere et vekselvirkningsforhold, hvor det altid er vanskeligt at sige, hvad der er årsag og virkning. På den ene side finder man, at mænd, der tager meget testosteron, kan blive mere aggressive. På den anden side ved man, at vordende fædre, der deltager i fødselsforberedelse, og fædre, der deltager ved deres børns fødsler og engagerer sig i kontakt med spædbarnet, udvikler lavere niveau af mandligt kønshormon (testosteron) og et højere niveau af kvindeligt kønshormon (østradiol). (s. 251)

Sett till sin helhet präglas detta kapitel av ett perspektiv – det socialkonstruktivistiska – som tydligare fått genomsyra texten i sin helhet än vad som är fallet i de tidigare kapitlen, där ingången är socialkonstruktivistisk, men där den fortsatta framställningen i successivt allt högre grad präglas av en given och oproblematiserad manlighet. Författaren reflekterar över relationen mellan traditionella bilder av män och manlighet och de bilder som idag konstrueras till exempel i dataspel, tv-serier, skönlitteratur och populärvetenskap. Madsen refererar till en rad studier som å ena sidan påvisar att traditionella förhållanden är på väg att luckras upp, samtidigt som en hel del av de gamla könsmodellerna består. I avsnitten Mænd og psykiske problemer samt Mænd i behandlingssystemet blir tonen åter mer utpräglat upplysande snarare än reflekterande och texten av mer handbokscharaktär. I sitt avslutningsavsnitt reflekterar Madsen över just detta på följande vis:

De foregående sider om mænd og det psykiske er på mange måder stillet skarper og mere stereotypet op end de mangfoldige måder at være mand på, vi finder i virkeligheden. En sådan firkantethed er nødvendig for at forstå de særlige aspekter vedrørende mænd, det har været meningen at belyse. (s. 319)

Madsen tillstår på detta sätt också problematiken kring att generalisera utifrån ett givet sätt att se på manlighet.

Hur ska man då värdera en bok som *Kend din krop, mand?* Ja, det är förstås svårt att säga något om. Man bör komma ihåg att jag läser boken som en relativt initierad forskare inom samhällsvetenskapen, inte som en man tillhörande den målgrupp som författarna antagligen tänkt sig. Spontant leder mina tankar till en liknande bok – om kvinnan, som publicerades 1951 med ett inte helt olikl utplägg (även om de socialkonstruktivistiska tankegångarna naturligtvis var i stort sett obefintliga i den boken). Mot bakgrund av vad vi vet om kvinnlighetens förändringar under efterkrigstiden idag, ter sig den boken som om inte reaktionär, så åtminstone konservativ.

Det är förstås hög tid att också män utvecklar ett mer medvetet förhållningssätt till sig själva som kön. Samtidigt tycker jag det är högst anmärkningsvärt att författarna i bokens drygt 330 sidor lyckas fullständigt undvika frågor kring makt och dominansförhållanden. Uppsåtet med boken är välvilligt: stora delar av texten går ut på att män måste lära sig ta hand om sig själva. Att män lever kortare än kvinnor, att de i större utsträckning utsätts för våld, att de lever ett långt mer riskabelt liv och att de drar sig längre än kvinnor för att uppsöka läkare och så vidare, är dock sannolikt baksidan på en problematik vars framsida författarna över huvud taget inte verkar vilja befatta sig med, nämligen mäns strukturella överordning när det gäller makt och inflytande i samhället. Baksidan är det pris (vissa) män får betala för att (delvis andra, men delvis också samma) män ska kunna åtnjuta en privilegierad position i samhällsordningen.

Exemplet med hustrun som ber sin make gå till läkaren av oro för hans hälsotillstånd (s. 23) är mycket belysande. För det första belyser det att det i vår kultur ofta är kvinnans roll att ta ansvar för mannens hälsa (liksom för många andra av vardagslivets inslag: tvätt, matlagning, omsorg om barn osv), alltsedan män kan fortsätta med att helt gå upp i sina, mer eller mindre riskfyllda, sysselsättningar i det offentliga livet. För det andra belyser exemplet att vår kultur i stor utsträckning är heteronormativ, på så vis att hierarkin man/kvinna – som i exemplet med maken och hustrun – är sammankopplad med hierarkin heterosexuell/homosexuell. Homo- och bisexualitet, och homofobi, berörs i boken i korta avsnitt, men precis som författarna undviker könsmaktsordningens inflytande över de problem som författarna identifierar som ”manliga”, så undviker de också frågor kring heteronormativitet och homofobins funktion i en kultur med manlig dominans.

Kanske hänger detta, det bortträngda maktperspektivet, samman med de utpräglat upplysande strävanden som finns i boken. Välviljans upplysning verkar ibland stå i bjärt kontrast till en strävan efter att problematisera manligheten, till exempel så som den kommer till uttryck i Susan Bordos utomordentligt intressanta och välskrivna bok *The Male Body. A new look at men in public and in private* (New York: Farrar, Strauss and Giroux, 1999). Författarna till *Kend din krop, mand!* verkar snarare utgå från att män bör upplysas om sin livssituation utan att behöva stå ut med tråkigheter som makt och dominansförhållanden.

För att avsluta kan man säga att den spännande utsikt om en problematisering av manskroppen som jag tyckte mig ana i bokens inledning, inte, eller bara delvis, kom att realiseras i den fortsatta läsningen. Det framkom få nya sätt

att se på manskroppen. Snarare var det den gamla vanliga mannen och hans kropp som undgick en mer genomgripande problematisering. Paradoxalt nog kan resultatet av detta, vis av liknande tidigare böcker, bli att bilden av mannen låses fast istället för att göras mer flexibel.

© **Håkan Larsson 2006**

Köp boken från [Bokus.se](#)

Kjøp boken fra [Bokus.se](#)

Køb bogen fra [Ibooks.dk](#)